

Thiết kế dự án hiệu quả: Dạy kỹ năng tư duy Đánh giá tư duy

Phương pháp đánh giá

Như vậy, giáo viên đã soạn cẩn thận giáo án các dự án học tập mà qua đó đòi hỏi học sinh thực hành một loạt các kỹ năng tư duy. Giáo viên đã xác định những kỹ năng cụ thể cần nhấn mạnh và đã hướng dẫn rất rõ ràng những kỹ năng đó. Câu hỏi lớn được đặt ra là làm thế nào giáo viên và học sinh của mình biết được liệu mình đã đạt được mục đích phát triển tư duy hay chưa?

Trang web, “Lớp học tư duy”*, giới thiệu một số kỹ thuật giúp cho việc đánh giá tư duy học sinh một cách hiệu quả:

- Giải thích cho học sinh biết những loại tư duy nào giáo viên mong đợi các em thực hiện
- Thảo luận thường xuyên và cho những ví dụ về tư duy tốt thì như thế nào trong những dự án và môn học khác nhau
- Yêu cầu học sinh đóng góp cho các tiêu chuẩn và tiêu chí mà giáo viên sẽ sử dụng trong việc đánh giá tư duy học sinh.
- Đưa những ý kiến đóng góp của học sinh vào những loại đánh giá thích hợp cho các dự án cũng như các bài học khác nhau
- Hướng dẫn và cho học sinh thực hành việc tự đánh giá với những công cụ mà giáo viên sẽ sử dụng.
- Đánh giá quá trình tư duy cũng như những sản phẩm của tư duy.
- Đưa ra thật nhiều phản hồi về tư duy của học sinh cũng như cung cấp cho các em cơ hội đưa ra những phản hồi cho nhau.

Đánh giá sản phẩm của tư duy

Cách rõ ràng nhất để đánh giá tư duy học sinh là thông qua phân tích những sản phẩm mà các em tạo ra. Chắc chắn là mục đích chung của dạy học tư duy là giúp học sinh tạo ra những sản phẩm chất lượng cao. Sản phẩm tư duy phổ biến nhất trong nhà trường truyền thống là bài viết, chẳng hạn như một bài luận hoặc báo cáo nghiên cứu. Tuy nhiên trong dạy học theo dự án, học sinh có thể thể hiện kết quả học tập bằng nhiều cách khác nhau, trong đó, nhiều cách có sự kết hợp với công nghệ. Đánh giá tư duy học sinh thông qua những sản phẩm này là công việc phức tạp. Trong nhiều trường hợp, phiếu tự đánh giá trở nên hiệu quả hơn trong việc đánh giá tư duy bậc cao trong các dự án học tập so với các phương pháp đánh giá truyền thống khác.

Một phiếu tự đánh giá tốt không chỉ đánh giá được chất lượng của sản phẩm của học sinh mà còn có vai trò hướng dẫn học sinh thực hiện những công việc chất lượng cao Vì lí do này, ngôn ngữ trong phiếu đánh giá càng cụ thể bao nhiêu thì học sinh càng định hướng tốt cho việc hoàn thành dự án bấy nhiêu.

Ví dụ về phiếu tự đánh giá không chú trọng vào các kỹ năng tư duy

Trong một dự án về bảo vệ Trái Đất, các em học sinh lớp bốn và năm phải thiết kế một tờ rơi nhằm giúp những thành viên trong gia đình mình biết những điều có thể làm tại nhà để bảo vệ môi trường. Một phần của phiếu tự đánh giá dưới đây được sử dụng để đánh giá về sản phẩm trên, trong đó kỹ năng tư duy được ưu tiên hàng đầu, nhưng ngôn ngữ quá mơ hồ cho nên phiếu đánh giá này ít có giá trị sử dụng cho học sinh và cả giáo viên.

Phiếu tự đánh giá thể hiện kỹ năng tư duy không rõ ràng

Nội dung	4	3	2	1
Thông tin về môi trường	Chứng tỏ hiểu biết sâu sắc về	Chứng tỏ tốt hiểu biết về môi	Chứng tỏ một vài hiểu biết về môi	Chứng tỏ ít hay không thể hiện

	môi trường	trường	trường	sự hiểu biết về môi trường
--	------------	--------	--------	----------------------------

Ví dụ, thuật ngữ “hiểu biết sâu sắc” có thể hiểu là hầu như bất cứ điều gì đối với bất cứ ai. Học sinh và các bậc phụ huynh hầu như có thể suy nghĩ rằng công việc chỉ ra một dạng hiểu biết nào đó bất kể nó như thế nào. Thiết kế phiếu tự đánh giá trước khi học sinh bắt đầu thực hiện một dự án học tập sẽ giúp cho giáo viên nhận biết các kĩ năng và các kĩ thuật cụ thể sẽ dạy cho học sinh trong suốt bài học.

Vì “hiểu biết sâu sắc” luôn là mục tiêu của nội dung học tập nên cần phải dành nhiều thời gian suy nghĩ về ý nghĩa thật cụ thể của cụm từ trên, và đồng thời tìm cách diễn đạt nó trong phiếu tự đánh giá.

- Hiểu biết sâu sắc khác với hiểu biết tốt như thế nào? Những mức độ hiểu biết đó biểu hiện như thế nào?
- Những kĩ năng tư duy nào dẫn học sinh đến hiểu biết sâu sắc? Những kĩ năng tư duy này được thực hiện như thế nào?

Thể hiện hiểu biết sâu sắc có thể bao gồm:

- Đề cập đến nhiều quan điểm trong một chủ đề
- Chỉ ra những khía cạnh của môn học tương tác lẫn nhau.
- Giải thích những cơ sở thực tiễn từ khía cạnh đạo đức
- Sử dụng thông tin xác thực và triết để
- Xem xét những dữ kiện được chấp nhận cũng như những cơ sở lập luận ít phổ biến nhưng quan trọng

Xây dựng phiếu tự đánh giá tư duy

Even Giống như bảng liệt kê dưới đây, chỉ một phần của danh mục các tiêu chí thôi cũng có thể là điểm xuất phát để tiến hành xây dựng phiếu tự đánh giá. Phiếu tự đánh giá này sẽ cho học sinh những định hướng để phát triển và thể hiện sự hiểu biết kĩ lưỡng về một môn học. Dĩ nhiên, bước tiếp theo là điều chỉnh những tiêu chí này cho phù hợp với mong đợi đối với học sinh.

Nhóm lớp 1-3	<ul style="list-style-type: none"> • Diễn tả quan điểm khác nhau về môi trường • Phát biểu ý kiến về những việc phải làm cho môi trường • Làm rõ ý kiến bằng cơ sở lập luận từ những nguồn đáng tin cậy • Giải thích sự tác động của con người tới Trái Đất và tất cả các sinh vật khác
Nhóm lớp 4-5	<ul style="list-style-type: none"> • Mô tả những vấn đề quan trọng của môi trường và cách con người nhìn nhận các vấn đề đó theo những cách khác nhau • Phát biểu ý kiến về những việc phải làm cho môi trường trên nhiều quan điểm • Làm rõ ý kiến bằng cơ sở lập luận từ những nguồn đáng tin cậy trên nhiều mặt khác nhau của vấn đề. • Mô tả mối quan hệ tương tác giữa Trái Đất, con người, động vật và thực vật.
Nhóm lớp 6-8	<ul style="list-style-type: none"> • Phát biểu ý kiến về môi trường và đề cập đến mối quan tâm của những quan điểm khác nhau. • Làm rõ ý kiến bằng cơ sở lập luận từ những thông tin đáng tin cậy lấy từ nhiều nguồn khác nhau. • Mô tả những cách phức hợp trong đó Trái Đất, con người, động vật và thực vật tương tác với nhau và vai trò của cá nhân cũng như gia đình trong sự tương tác đó
Nhóm lớp 9-12	<ul style="list-style-type: none"> • Phát biểu ý kiến về môi trường và chú trọng đến mối quan tâm của những quan điểm khác nhau và phù hợp với chuẩn mực đạo đức

	<ul style="list-style-type: none"> • Làm rõ ý kiến bằng cơ sở lập luận từ những thông tin đáng tin cậy lấy từ nhiều nguồn với triển vọng khác nhau bao gồm triển vọng về khoa học, chính trị, kinh tế • Rút ra kết luận về ảnh hưởng của nhiều loại hoạt động đưa tới con người, động vật, thực vật và cả Trái Đất.
--	---

Việc xác định các kiểu tư duy mà một dự án học tập đòi hỏi không chỉ giúp học sinh biết được những điều cần phải làm để đạt được yêu cầu mà còn giúp giáo viên xác định các kĩ năng cần dạy.

Marzano và các cộng sự (1993) mô tả chi tiết các mức độ thực hiện những kĩ năng tư duy khác nhau trong ví dụ mẫu “Định lượng việc học”. Những mô tả này có thể giúp giáo viên bắt đầu suy nghĩ về phương thức mô tả tư duy trong các sản phẩm.

Ví dụ về phiếu tự đánh giá Gien của Marzano

Kỹ thuật lập luận: Phân tích các khía cạnh. Phân tích một vấn đề bất đồng

Mức độ thực hiện	Mô tả việc thực hiện
4	Xác định và nói lên quan điểm bất đồng không rõ ràng . Những quan điểm này không rõ ràng, nhưng là nguyên nhân bên trong của mâu thuẫn
3	I Xác định và nói rõ quan điểm bất đồng gây nên mâu thuẫn
2	Xác định và nói rõ những vấn đề không phải là quan điểm bất đồng nhưng cũng quan trọng như những vấn đề bất đồng khác
1	Lờ đi các quan điểm bất đồng rõ ràng và không rõ ràng.

Kỹ thuật lập luận: Ra quyết định. Tạo nên được chọn lựa phù hợp với tiêu chí giải quyết và trả lời được những câu hỏi quyết định căn bản.

Mức độ thực hiện	Mô tả việc thực hiện
4	Chọn câu trả lời khác phù hợp hoặc vượt tiêu chí và có câu trả lời hỗ trợ tốt cho câu hỏi quyết định căn bản. Tạo một cuộc thảo luận hữu ích về kết quả cũng như những hiểu biết sâu sắc nảy sinh trong suốt quá trình chọn lựa.
3	Trả lời xuất sắc các câu hỏi quyết định bằng cách chọn một câu trả lời khác phù hợp hay vượt tiêu chí đã được đặt ra.
2	Chọn câu trả lời khác không hoàn toàn phù hợp với đánh giá của học sinh về các câu trả lời.
1	Tạo nên một lựa chọn không hợp lý và không thể chứng minh được bằng cách đánh giá của học sinh về các câu hỏi.

Quá trình đánh giá tư duy

Xu hướng đánh giá tư duy hiện nay cho rằng học sinh nên được đánh giá bằng nhiều phương pháp trong suốt dự án, chứ không chỉ bằng một cách đánh giá vào cuối dự án. Điều này có nghĩa là nếu học sinh nhận được những phản hồi liên tục trong khi làm việc với dự án, các em có khả năng tạo nên công việc có chất lượng cao hơn.

Đánh giá tư duy khi thực hiện dự án đòi hỏi phải khéo léo vì nó hầu như diễn ra trong đầu học sinh. Để nắm được xem học sinh đang tư duy như thế nào, giáo viên phải thiết kế tình huống

trong đó có thể thấy được quá trình tư duy của học sinh. Có nhiều cách để biết rằng liệu học sinh có đang học các kĩ năng tư duy mà các em được dạy không.

- Hãy quan sát học sinh trong một quá trình và phán đoán xem các em sử dụng các kĩ năng này tốt như thế nào.
- Hãy yêu cầu học sinh nói cho các thầy cô biết làm thế nào các em hoàn thành nhiệm vụ hoặc là bằng lời hoặc là bằng bài viết thông qua nhật kí học tập, sổ ghi chép....
- Hãy lắng nghe học sinh khi các em nói lên suy nghĩ, vạch ra quá trình tư duy của học sinh khi các em làm việc cá nhân hoặc theo cặp.
- Khi học sinh đang thực hiện các nhiệm vụ của dự án học tập, kiểm tra các sản phẩm mà học sinh đang làm dở như các sơ đồ, bảng biểu, kế hoạch và những ghi chép.

Bài soạn có thể là cách tốt nhất cho giáo viên và học sinh đánh giá các bước tiến triển của tư duy, đặc biệt trong trường hợp chúng được giữ trong một thời gian dài. Bài soạn điện tử giúp cho việc nắm được các dự án khác nhau dễ dàng hơn và đưa thông tin đến với giáo viên và phụ huynh. Giữ gìn bài soạn là một cách tốt để giúp học sinh tham gia vào việc thực hành tư duy về những điều các em đang học và những kĩ năng các em đang sử dụng. Các em càng kết nối các quá trình tư duy thì các em càng kiểm soát được chúng, và có thể sử dụng các kinh nghiệm trước đây để ra quyết định tốt hơn trong tương lai.

Bí quyết để đánh giá quá trình tư duy là xác định trước những hành vi mà giáo viên mong đợi để chứng tỏ học sinh đang sử dụng các kĩ năng theo những cách mà giáo viên mong muốn. Nếu học sinh học cách ghép nối những đối tượng với các ý tưởng, các em phải chú ý đến những điểm giống nhau và khác nhau rõ ràng, cũng như những điều phải được luận ra. Một khi giáo viên định rõ được cách thức biểu hiện của kĩ năng thì có thể tìm kiếm chúng trong các hành vi và sản phẩm của học sinh. Phiếu tự đánh giá gien trong Cuốn đánh giá kết quả của học sinh (1993, trang 67-89) là ví dụ tốt cho các kỹ thuật và kĩ năng quan sát

Chúng ta biết rằng học sinh học những điều các em cho rằng các em được đánh giá (Marzano, Pickering & McTighe, 1993). Tất cả nỗ lực trong việc dạy học sinh tư duy một cách độc lập sẽ dẫn đến kết quả là con số không nếu như các em được đánh giá theo cách thông thường, để ghi điểm với những phần như những câu hỏi nhiều đáp án, câu hỏi đúng sai, câu hỏi ghép. Trong khi những dạng đánh giá này có thể đòi hỏi mức độ tư duy cao, chúng thật không giống những nhiệm vụ thực tế vì chúng cho chúng ta thấy rất ít về cách học sinh tư duy trong các tình huống thực tế. Tìm ra cách đánh giá phản ánh đúng quá trình học thực của học sinh là phần quyết định trong dạy học tư duy.

Tài liệu tham khảo

Andrade, A. (1999). *Lớp học kích thích tư duy..* Cambridge, MA: Harvard Project Zero.
<http://learnweb.harvard.edu/alps/thinking/index.cfm>*

Marzano, R. J., D. J. Pickering, & J. McTighe. (1993). *Đánh giá kết quả học tập của học sinh: Đánh giá kết quả thể hiện sử dụng mẫu định lượng việc học* Alexandria, VA: ASCD.